

ความสำคัญของ
แนวคิดสังคมนิยมสายตรอทสกีในปัจจุบัน
The Importance of Trotskyite Socialism
at the Present Time

ใจ อึ้งภากรณ์*
Ji Giles Ungpakorn

บทคัดย่อ

ลัทธิสตาลินและลัทธิเหมาเริ่มต้นกำเนิดจากความล้มเหลวของการปฏิวัติรัสเซียในปี 1928 ดังนั้นสังคมนิยมที่เรียกตัวเองว่า “คอมมิวนิสต์” ที่เรารู้จักกันตั้งแต่สมัยสตาลินจึงเป็นเพียงแค่ระบบเผด็จการ “ทุนนิยมโดยรัฐ” ไม่ใช่สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ และเป็นตัวอย่างของความล้มเหลวของแนวทางสังคมนิยมจากเมืองบน หรือสังคมนิยมประเภท “ทำนุให้” อันเป็นแค่สังคมนิยมจอมปลอม เพราะสังคมนิยมเองก็เหมือนกับประชาธิปไตยหรือสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ ที่ไม่มีใครยกให้ได้ แต่ต้องมาจากการต่อสู้เรียกร้องของมวลชนเอง

บทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแนวคิดสังคมนิยมสายตรอทสกี ซึ่งเป็นแนวทางสังคมนิยมจากเมืองล่าง ที่เน้นการปฏิวัติโค่นล้มระบบทุนนิยมเพื่อสถาปนารัฐกรรมาชีพ โดยรัฐกรรมาชีพนี้ต้องมีกลไกควบคุมรัฐตามแนวประชาธิปไตยอย่างชัดเจน และในด้านเศรษฐกิจระบบสังคมนิยมแบบนี้จะเน้นการวางแผนการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของพลเมือง อันแตกต่าง

*รองศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสมาชิกกลุ่มประชาธิปไตยแรงงาน

อย่างเด่นชัดจากแนวทางสังคมนิยมจากเมืองบนดังกล่าว

ลัทธิมาร์คซ์คือลัทธิที่เกิดขึ้นจากการสรุปแนวคิดและการต่อสู้ของมนุษย์ในอดีตเพื่อเปลี่ยนโลกในยุคปัจจุบัน ท่ามกลางวิกฤตเรื้อรังของระบบทุนนิยมโลก สภาพสงครามจักรวรรดินิยม และวิกฤตแห่งศรัทธาในเสรีนิยมในยุคปัจจุบัน คนจำนวนมากทั่วโลกกำลังหันมาพิจารณาแนวมาร์คซิสต์ในฐานะที่เป็นหนึ่งในหลายแนวที่แข่งขันช่วงชิงการครองใจผู้ที่ต่อต้านทุนนิยม ลัทธิมาร์คซ์ที่สืบทอดมรดกจากตรอทสกีสามารถให้แนวทางออกจากวิกฤตดังกล่าวได้ และสำหรับสังคมไทยนั้น มีกลุ่มที่เคลื่อนไหวในแนวทางนี้ อันเป็นความพยายามรื้อฟื้นความคิดมาร์คซิสต์ดั้งเดิมจากการเบี่ยงเบนของสายสตาลิน-เหมา-พ.ค.ท.ที่ล่มสลายไปแล้ว - กองบรรณาธิการวารสาร

Abstract

Stalinism and Maoism originated from the failure of the 1928 Russian Revolution. Therefore those societies who called themselves "Communist", the term acquainted to us from the time of Stalin, were merely the dictatorship of "State Capitalism" and not the real Marxist. They are examples of the failure of "Socialism-from-Above" They can only be pseudo-socialism because in the real socialism or democracy, rights and liberty must come from the struggle of the mass themselves not by being granted from the above.

This article aims at raising the importance of Trotskyite socialism, which is "Socialism-from-Below" This kind of socialism, contrary to socialism from the above, accepts the importance of the revolution to wither away of Capitalism. It also aims to establish the proletariat state, in which the democratic control system of the state and economic planning for production based on the demand

of the citizen are required.

Marxism is the ideology crystalized from the ideas and the struggles of human beings in the past in order to transform the present world. Now amongst the continuous crisis of world capitalism, the imperialist war, and the faith crisis in liberalism, many people around the world consider Marxist thoughts as an alternative to hegemonize the anti-capitalism movement. Trotskyite Marxism can give the way out of these crises. In Thailand, the group under this thought has tried to bring back the classical Marxism, once distorted by the Stalinist, the Maoist and The Communist Party of Thailand, the groups which were now collapsed. — Editorial Staff.

สำหรับผู้ที่สนใจติดตามการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงรอบโลกในช่วงสามปีที่ผ่านมา สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดคือวิกฤตแห่งศรัทธาในระบบทุนนิยมและลัทธิเสรีนิยม และวิกฤตแห่งศรัทธาในพรรคการเมืองหลัก ๆ ทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นพรรคอนุรักษนิยมหรือพรรคสังคมนิยมแบบปฏิรูป เพราะพรรคหลักทั้งหลายเหล่านี้ล้วนแต่เดินตามแนวคิดเสรีนิยมทั้งสิ้น ผลของวิกฤตดังกล่าวบวกกับระยะเวลาที่ผ่านไปกว่าสิบปีหลังการล่มสลายของเผด็จการแนวสตาลินในยุโรปคือการรื้อฟื้นการต่อสู้กับระบบทุนนิยมในลักษณะกว้างทั่วโลก ปรัชญาการณดังกล่าวเราเรียกว่าเป็น “ขบวนการต้านทุนนิยมสมัยใหม่” จุดเด่นของขบวนการดังกล่าวคือ (1) ประกอบไปด้วยคนหนุ่มสาวที่ไม่มีบาดแผลเก่าจากความผิดหวังในระบบเผด็จการสายสตาลินเหมือนคนรุ่น 1968 หรือคนเดือนตุลาในไทย (2) มีการรื้อฟื้นการต่อสู้ของขบวนการแรงงานในหลายประเทศ และ (3) มีความพยายามที่จะใช้แนวคิดทางการเมืองแบบองค์รวมเพื่อวิเคราะห์โลก โดยใช้แนวมาร์คซิสต์ แนวอนาธิปไตย และแนวอื่น ๆ ที่ปฏิเสธทั้งความคิดเสรีนิยมของชนชั้นปกครองและแนวความคิดโพสต์โมเดิร์นที่มองทุกอย่างแบบแยกส่วนและลอยอยู่เหนือโลกจริง

1. วัฏจักรของการต่อสู้และการขึ้นมาของกระแสต้านทุนนิยมใหม่

หลังวิกฤตแห่งศรัทธาในระบบเผด็จการสตาลิน ที่คนส่วนใหญ่มองว่าเป็น “วิกฤตสังคมนิยม” ก็เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ขึ้นในภาคประชาชน แนวความคิดเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม “แบบใหม่” (ไชยรัตน์ ๒๕๔๐) และการรื้อฟื้นความคิดเรื่อง “ประชาสังคม” ตั้งอยู่บนสมมุติฐานว่าการต่อสู้ทางชนชั้นและแนวคิดมาร์กซิสต์หมดยุคหมดสมัย แต่แทนที่จะมองว่าความพ่ายแพ้ของขบวนการฝ่ายซ้ายทั่วโลกในทศวรรษที่ 80 เป็นจุดจบของแนวสังคมนิยมหรือการต่อสู้ทางชนชั้น เราควรจะเข้าใจว่าการต่อสู้ทางชนชั้นมีลักษณะเป็นวัฏจักรหรือกระแสสูงต่ำขึ้นลง

Sidney Tarrow นักวิชาการสหรัฐจากมหาวิทยาลัยคอร์เนลที่ทำการวิจัยเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เสนอว่าการต่อสู้ของขบวนการต่าง ๆ ที่ต่อต้านกระแสหลัก ย่อมขึ้นลงในลักษณะวัฏจักร และสิ่งที่นักวิชาการหลายคนเรียกว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม “แบบใหม่” ถึงแม้ว่ามีลักษณะบางอย่างที่พัฒนาเปลี่ยนจากขบวนการในอดีต แต่ก็ยังคงมีลักษณะและรูปแบบเก่า ๆ อยู่อีกมากมาย (Tarrow 1999: 24, 142) และถึงแม้ว่า Tarrow จะไม่ใช้กรอบการวิเคราะห์แบบ “ชนชั้น” อย่างตรงไปตรงมา แต่เขาก็ยอมรับว่าขบวนการแรงงานยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์สมัยใหม่ (Tarrow 1999: 177) นอกจากนี้เขายังวิจารณ์คนที่พูดถึงแนวการต่อสู้ที่ใช้แฟกซ์ อินเทอร์เน็ต และอีเมล ว่าเป็นการต่อสู้แบบภาพลวงตาที่มีพลังน้อยและเกิดขึ้นแทนการปลุกระดมมวลชนจริง ๆ (Tarrow 1999: 134, 193)

แนวความคิดมาร์กซิสต์มองมาตลอดว่าการต่อสู้ทางชนชั้นเป็นสิ่งที่ขึ้นลงตลอดเวลา บางครั้งเปิด บางครั้งซ่อนเร้น ซึ่งมีทั้งแพ้และชนะ ยิ่งกว่านั้นแนวมาร์กซิสต์มองว่าการต่อสู้ที่มีพื้นฐานจากความขัดแย้งทางชนชั้นจะปรากฏออกมาในรูปแบบหลากหลายโดยที่บางครั้งไม่แสดงออกในแง่ของชนชั้นอย่างตรงไปตรงมา ดังนั้นประเด็นหลากหลายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเมือง วัฒนธรรม หรือวิถีชีวิต

ไม่อาจแยกออกจากประเด็นเศรษฐกิจและชนชั้นได้ (Marx 1847/1995: 190; Luxemburg 1906/1986; Trotsky 1921/1983; Ferguson et al. 2002: 72) นอกจากนี้การเสนอว่าการต่อสู้ทางชนชั้นหมดสิ้นไปทั่วโลกในยุคทศวรรษที่ 80 เป็นการพูดเกินเหตุ ซึ่งเห็นได้ชัดจากตัวอย่างการนัดหยุดงานทั่วไปในทศวรรษที่ 80 และ 90 ที่เกิดขึ้นในทุกทวีปของโลก (Moody 1997: 21)

ความพ่ายแพ้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 70 ถึงกลางทศวรรษที่ 80 ควรจะถือว่าเป็นความพ่ายแพ้ชั่วคราวในวัฏจักรการขึ้นลงของการต่อสู้ สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือ ก่อนที่จะเกิดความพ่ายแพ้ของฝ่ายซ้าย มีกระแสการต่อสู้ทางชนชั้นอันยิ่งใหญ่เกิดขึ้นในระดับสากลเพื่อต่อต้านทุนนิยมและระบบรัฐที่ดำรงอยู่ จุดสุดยอดของการต่อสู้ในยุโรปตะวันตกคือ "พฤษภาแดงปี 1968" ในฝรั่งเศส กระแสสากลนี้เกิดจากวิกฤตเศรษฐกิจครั้งแรกหลังการขยายตัวของระบบทุนนิยมที่ตามหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่การต่อสู้ออกมาในรูปแบบหลากหลาย เช่น การต่อสู้ของคนผิวดำในสหรัฐ การต่อสู้ของขบวนการกู้ชาติไอร์แลนด์ การต่อสู้ของกรรมาชีพโปแลนด์ การต่อสู้ของขบวนการสตรีและเกย์ หรือการต่อต้านจักรวรรดินิยมในเอเชียและแอฟริกา (Harman 1988) ซึ่งความหลากหลายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าทฤษฎีมาร์คซิสต์ที่มององค์รวมของการต่อสู้ทางการเมืองและทางเศรษฐกิจเป็นทฤษฎีที่สามารถอธิบายโลกจริงได้ ในกรณีประเทศไทยกระแสนั้นมีส่วนสำคัญในการสร้างขบวนการต้านเผด็จการทหารที่ได้รับชัยชนะในวันที่ 14 ตุลาคม 2516

กระแสต่อสู้ดังกล่าวในปลายทศวรรษที่ 60 และต้นทศวรรษที่ 70 ได้ทดสอบองค์การสังคมนิยมทั่วโลกว่ามีความสามารถในการนำการต่อสู้ที่เกิดขึ้นไปสู่การสร้างโลกใหม่ได้มากน้อยเพียงใด ในเกือบทุกประเทศองค์การสังคมนิยมในลักษณะพรรคคอมมิวนิสต์สายสตาลิน (และสายเหมา เช่น พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย) หรือรัฐบาลในประเทศคอมมิวนิสต์สายสตาลิน ได้ถูกพิสูจน์ว่าเป็นพวกปฏิกิริยา (Birchall 1974) เพราะในประเทศที่เป็นทุนนิยมตลาดเสรี พรรคคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ พยายามลดระดับการต่อสู้หรือเบี่ยงเบนการต่อสู้เพื่อ

รักษาระบบทุนนิยม ซึ่งสอดคล้องกับแนว “ทฤษฎีสองขั้นตอนในการปฏิวัติ” ซึ่งเสนอให้มีการสร้างประชาธิปไตยทุนนิยมหรือ “ประชาธิปไตยประชาธิปไตย” ในขั้นตอนแรกเสมอ ตัวอย่างที่ดีที่สุดคือกรณีฝรั่งเศสและอิตาลี ส่วนในประเทศที่เรียกตัวเองว่า “สังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์” ธาตุแท้ของการปกครองเผด็จการที่โหดร้ายภายใต้ข้าราชการแดงในระบบ “ทุนนิยมโดยรัฐ” (Cliff 1974) ก็เผยตัวออกมาเมื่อกรรมาชีพและนักศึกษาพยายามเรียกร้องเสรีภาพเหมือนที่พี่น้องของเขากระทำอยู่ในตะวันตกแล้วก็ถูกปราบปราม การเปิดเผยธาตุแท้ของแนวสตาลินดังกล่าวทำให้มีการขยายตัวของฝ่ายซ้ายที่ปฏิเสธแนวสตาลิน ซึ่งหลายองค์กรยังมีบทบาทจนถึงทุกวันนี้ในขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์เก่า ๆ ล่มสลายไปหมด ตัวอย่างที่ดีคือองค์กรสังคมนิยมมาร์คซิสต์สายตรอทสกีที่สังกัด “สากลที่สี่” (Fourth International) หรือ “สากลสังคมนิยมสากล” (International Socialist Tendency - I.S.T.) ที่มีบทบาทสำคัญในกระแสต้านทุนสมัยใหม่ในยุโรปตะวันตกทุกวันนี้

เราต้องเข้าใจว่ากระแสต้านทุนนิยมอันยิ่งใหญ่ในต้นทศวรรษที่ 70 จบลงด้วยความพ่ายแพ้อันยิ่งใหญ่ด้วย ในประเทศตะวันตกที่มีประชาธิปไตยชนชั้นปกครองพยายามใช้สถาบันต่าง ๆ ในประชาสังคมเพื่อลดความขัดแย้งและปกป้องระบบอย่างที่อันโตนิโอ กรัมสกีทำนายไว้ (ดู Gramsci ใน Forgacs 1999: 227 หรือ ใจ และคณะ ๒๕๔๕: 212) วิธีหนึ่งคือการใช้พรรคคอมมิวนิสต์สายสตาลินหรือพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยในประเทศฝรั่งเศส อิตาลี หรืออังกฤษ เพื่อควบคุมและค่อย ๆ สลายการต่อสู้ของขบวนการกรรมาชีพและนักศึกษา อีกวิธีหนึ่งคือการซื้อขีปนาวุธชั้นกลางในกลุ่มผู้ต่อสู้ เช่น จากขบวนการคนผิวดำหรือขบวนการลัทธิสตรี เพื่อสลายพลังการต่อสู้ ตัวอย่างที่ดีคือสหรัฐอเมริกา แต่พร้อม ๆ กันนั้นชนชั้นปกครองสหรัฐได้ใช้ความรุนแรงในการปราบปรามคนผิวดำส่วนใหญ่ที่เป็นกรรมาชีพ เช่นการฆ่าฟันพรรคเสือดำ (Black Panther Party)

ในประเทศที่ไม่มีประชาธิปไตยมั่นคงและไม่มีการก่อกบฏหรือหลุมพรางของ

ประชาสังคมไว้ปกป้องอำนาจของชนชั้นปกครอง รัฐต่าง ๆ ได้ใช้ความรุนแรงสุดขีดในการปราบปรามกระแสการต่อสู้ในกลางทศวรรษที่ 70 ตัวอย่างที่เห็นชัดคือในประเทศชิลี เม็กซิโก อาเจนตินา และประเทศไทย เหตุการณ์นองเลือดในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เป็นความพยายามของรัฐบาลไทยที่จะทำลายขบวนการสังคมนิยมในสังคมเปิด ความพ่ายแพ้ของพรรคคอมมิวนิสต์ไทย (พ.ค.ท.) ในภายหลังจึงช่วยเสริมความพ่ายแพ้ของฝ่ายซ้ายอย่างสมบูรณ์ (ใจ สุธาสัย และคณะ ๒๕๔๔; Ungpakorn 1997: 94; Ungpakorn 2001: 160)

หลังจากที่นักศึกษาทยอยออกมาจากป่าด้วยความผิดหวังในวิธีการของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หลายคนที่ยังมีกำลังใจในการต่อสู้เพื่อสังคมที่เป็นธรรมได้ก่อตั้งองค์กร N.G.O. ขึ้นในสังคมเปิด ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในหลายประเทศ เช่นประเทศฟิลิปปินส์ (Clarke 1998: 7, 195) การล่มสลายของประเทศที่ปกครองด้วยระบบเผด็จการสตาลินในยุโรปตะวันออกในปี 1989 มีผลในการเสริม "วิกฤตแห่งความศรัทธา" ในสิ่งที่คนส่วนใหญ่มองว่าเป็นแนวสังคมนิยมมาร์คซิสต์ แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ องค์กรมาร์คซิสต์ที่อยู่รอดมาจนถึงทุกวันนี้ได้และสามารถมีส่วนในกระแสต้านทุนใหม่ในยุคนี้ มักจะเป็นองค์กรที่วิเคราะห์ความเลวร้ายของแนวสตาลินมาแต่แรก ซึ่งส่วนใหญ่มีต้นกำเนิดจากความคิดของลือออน ตรอสกี เช่น สากลที่สี่ หรือสากลสังคมนิยมสากล I.S.T. หรือองค์กรที่หันมาสรุปบทเรียนภายหลังว่าสังคมนิยมแบบมาร์คซิสต์ยังมีอนาคตถ้าเราปฏิเสธแนวสตาลิน เช่น "พรรคหรือฟืนคอมมิวนิสต์" (Partito della Rifondazione Comunista) ในประเทศอิตาลีที่ปัจจุบันมีสมาชิกสองแสนคน

จากการวิเคราะห์วัฏจักรการต่อสู้สากลข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีข้อสรุปสำคัญสองประการเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันคือ

1) ความพ่ายแพ้ครั้งยิ่งใหญ่ของฝ่ายซ้ายสายสตาลิน แม้ว่าจะพิสูจน์ว่าเป็นความล้มเหลวของแนวสตาลิน-เหมา แทนความล้มเหลวของแนวมาร์คซิสต์ (Callinicos 1991) แต่ยังมีผลกระทบสำคัญทั่วโลก ซึ่งทำให้อัตตาฝ่ายซ้ายและ

คนก้าวหน้าส่วนใหญ่ในขบวนการ N.G.O. ยอมรับแนวเสรีนิยม กลไกตลาดเสรี และแนวคิดแบบ “ประชาสังคม” การยอมรับแนวเสรีนิยมภายใต้หน้าฉาก หลอกลวงของ “แนวทางที่สาม” (Third Way) โดยพรรคสังคมนิยม ประชาธิปไตยในตะวันตกก็เป็นส่วนหนึ่งของกระแสนี้ด้วย

2) การก่อตัวและการขยายของกระแสต้านทุนนิยมใหม่ซึ่งเริ่มที่ Seattle ในปี 1999 และแพร่หลายไปสู่ Genoa และที่อื่น ๆ ในปี 2001 กลายเป็น กระแสต้านทุน “ทั่วไป” ที่ผสมการต่อสู้ของคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่กับการต่อสู้ของ ขบวนการแรงงานที่พื้นตัว (Bircham and Charlton 2001) ตัวอย่างที่ ชัดเจนสำหรับปี 2002 คือ คนงานอิตาลีที่ออกมานัดหยุดงาน 13 ล้านคนเมื่อ เมษายน 2002 การกบฏในอาเจนตินา และชัยชนะของพรรคแรงงานในบราซิล กระแสนี้ได้สร้างโอกาสมหาดพิการรื้อฟื้นกระแสมาร์คซิสต์ที่ปฏิเสธแนวตลาดเงิน และถึงแม้ว่าในกรณีไทยกระแสนี้ยังไม่ชัดเจนเท่าหลายประเทศ แต่ประสบการณ์ ทางประวัติศาสตร์สอนให้เราว่าไทยคงจะได้รับผลกระทบจากกระแสนี้ในไม่ช้า

กระแสการต่อสู้ใหม่ที่เราเห็นทุกวันนี้เป็นสิ่งที่เกิดจาก “วิกฤตแห่งความ ศรัทธา” ในแนวเสรีนิยมและพรรคการเมืองกระแสหลัก ไม่ว่าจะเป็นพรรค นายทุนหรือพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยประเภท “แนวทางที่สาม” (Klein 1999: 341) คนหนุ่มสาวยุคปัจจุบันและกรรมาชีพทั่วโลกเริ่มเบื่อหน่ายกับระบบ ทุนนิยมตลาดเสรีที่มีแต่ความเหลื่อมล้ำ ความรุนแรง และความยากลำบาก ดังนั้นในหลาย ๆ ประเทศ นอกจากขบวนการประท้วงแล้ว เราจะเห็นการแยก ขั้วทางการเมืองที่ทำให้ฝ่ายซ้ายปฏิวัติและฝ่ายขวาฟาสซิสต์เริ่มได้รับเสียง สนับสนุนมากขึ้น ในบางกรณีจะมีการลงคะแนนเสียงให้ตัวลทกที่ถูกมองว่า สะอาดกว่าพวกนักการเมืองโกงกินทั้งหลาย ในอังกฤษมีการเลือก “ลิง” เป็น นายกเทศมนตรีเมืองแห่งหนึ่ง และในประเทศอาเจนตินา “ผู้แทน” คนที่ได้รับ คะแนนเสียงมากที่สุดในการเลือกตั้งครั้งหนึ่งคือ “Clemente” ตัวการ์ตูนที่ไม่มี มือ ซึ่งในภาษาชาวบ้านหมายความว่าโง่โง่ไม่ได้ (Klein 2002) ในประเทศไทย กรณีของจำนวนคนที่ไปลงคะแนนเสียงแล้ว “ไม่เลือกใคร” ที่เพิ่มขึ้น อาจเป็น ส่วนหนึ่งของกระแสนี้ แต่อีกส่วนอาจมาจากการที่รัฐธรรมนูญใหม่บังคับให้

พลเมืองไปเลือกตั้ง นอกจากนี้อีกปรากฏการณ์หนึ่งที่สำคัญของยุคนี้ คือการขึ้นมาของพรรคนายทุน หรือพรรคของผู้นำปัจเจกที่มีนโยบาย “เอาใจคนจน” (Populist) เช่น พรรคไทยรักไทย พรรค Peronist ในอาร์เจนตินา หรือกลุ่มของ Chavez ในประเทศเวเนซุเอลา

ถ้าเราศึกษาประเทศฝรั่งเศส เราจะพบว่าแม้แต่ช่วงก่อนที่จะมีการรื้อฟื้นกระแสนักทุนนิยม ทฤษฎี ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม “แบบใหม่” มีปัญหาตั้งแต่ปี 1995 การต่อสู้ของขบวนการแรงงานได้ขยายตัวสูงขึ้น สิ่งที่น่าสนใจคือในใจกลางแห่งการต่อสู้ใหม่ของแรงงานฝรั่งเศสมีการก่อตั้งสหภาพแรงงานระดับชาติใหม่ที่ชื่อย่อว่า S.U.D. ซึ่งย่อจากสามคำคือ “สมานฉันท์” “สามัคคี” “ประชาธิปไตย” ลักษณะพิเศษของสหภาพ S.U.D. คือมีการเน้นการนำตนเองจากรากหญ้าแทนการนำโดยผู้นำเต็มเวลาที่ทำตัวห่างเหินจากสมาชิกธรรมดา และในหมู่ผู้ก่อตั้งจะมีสมาชิกองค์กรมาร์คซิสต์ Ligue Communist Revolutionnaire L.C.R. (สันนิบาตคอมมิวนิสต์ปฏิวัติ) ที่สังกัดสากลที่สี่ สิ่งที่ทำลายทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม “แบบใหม่” คือในฝรั่งเศสขบวนการแรงงานพื้นตัวและผูกพันกับฝ่ายซ้าย ยิ่งกว่านั้นทั้งขบวนการแรงงาน S.U.D. และฝ่ายซ้าย L.C.R. มีส่วนสำคัญในการสร้างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น ขบวนการต้านกระแสเกลียดชังสีผิว และต้านพรรคฟาสซิสต์ “แนวร่วมชาติ” ของ Le Pen (Blakey 2001) และในการเลือกตั้งประธานาธิบดีในปี 2002 พรรค L.C.R. ได้เสนอบุรุษไปรษณีย์อายุ 27 ปีจาก S.U.D. เป็นผู้แทนของพรรค ซึ่งปรากฏว่าได้คะแนนเสียง 14% ในหมู่หนุ่มสาวผู้โผล่คะแนนเสียงเลือกตั้ง

การเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพของระดับการต่อสู้ทางชนชั้น ทั้งในรูปแบบความคิดและการปฏิบัติ ในยุคปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ทำลายรูปแบบวิธีการทำงานของขบวนการ N.G.O. ที่ตกทอดมาจาก “วิกฤตแห่งความศรัทธา” ในแนวมาร์คซิสต์ภายหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น “วิกฤตแห่งความศรัทธาใหม่” ในนโยบายเสรีนิยมและระบบประชาธิปไตยทุนนิยม พร้อม ๆ กับการรื้อฟื้นการ

ต่อสู่ในขบวนการแรงงานสากลภายใต้กระแสสากลนิยมของคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ นำไปสู่การทำหายความเชื่อที่ว่าชนชั้นเป็นเรื่อง “ไร้สาระ” ที่หมดยุค ความเชื่อดังกล่าวเป็นรากฐานแนวคิดแบบ “ประชาสังคม” และความคิดแบบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม “แบบใหม่” ที่ N.G.O. นำไปใช้ การรื้อฟื้นองค์กรมาร์คซิสต์ที่ปฏิเสธแนวสตาลินก็ทำลายแนวคิดที่เชื่อว่าสังคมนิยมหมดยุคเช่นกัน นอกจากนี้กระแสสากลใหม่ที่เกิดขึ้นตั้งคำถามสำคัญกับผู้ที่เสนอว่าประชาชนชั้นล่างในประเทศกำลังพัฒนาอย่างไทยต้องสามัคคีกับนายทุน โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพและชาวนา เพื่อต้าน “ภัยจากตะวันตก” เช่น กรณีที่พวกกู้ชาติพาเราไปต่อต้านห้างร้านต่างชาติที่เป็นคู่แข่งของเขาหรือกฎหมาย “ขายชาติ ๑๑ ฉบับ” ที่ทำให้นายทุนไทยเสียเปรียบ

2. วิวัฒนาการของความคิดสังคมนิยมแบบมาร์คซิสต์

ถ้าจะเข้าใจความแตกต่างระหว่างแนวคิดสายสตาลินของพรรคคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ และแนวตรอทสกีของพรรคสังคมนิยมปัจจุบันเราต้องศึกษาประวัติของแนวคิดมาร์คซิสต์ โดยเฉพาะหลังการปฏิวัติรัสเซีย 1917

ลัทธิมาร์คส์คือลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจที่เข้าข้างชนชั้นกรรมาชีพ เป็นลัทธิที่พยายามวิเคราะห์โลกปัจจุบันด้วยวิธีการวิทยาศาสตร์เพื่อให้ชนชั้นกรรมาชีพเข้าใจสภาพของตนเองและทางออกเพื่อปลดแอกตัวเอง นักต่อสู้คนสำคัญในสำนักความคิดนี้คือ คาร์ล มาร์คส์ (Karl Marx) เฟรเดอริก เองเกิลส์ (Frederick Engels) เลนิน (Lenin) โรซา ลักแซมเบิร์ก (Rosa Luxemburg) ลีออน ตรอทสกี (Leon Trotsky) อันโทนีโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) โทนี คลิฟ (Tony Cliff) และเอร์เนสต์ แมนเดล (Ernest Mandel)

2.1 ความคิดหลักของลัทธิมาร์คส์พอสรุปได้ดังนี้

1. ปรัชญาวิภาษวิธีและประวัติศาสตร์วัตถุนิยม คือสังคมมนุษย์ไม่เคยหยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงเสมอ และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมาจากความ

ขัดแย้งทางชนชั้นภายในสังคมยุคใดยุคหนึ่ง การทำความเข้าใจกับสังคมต้องทำโดยการมององค์รวม ไม่ใช่มองแบบแยกส่วน

2. แนวคิดวัตถุนิยมเน้นว่าวิธีการที่มนุษย์เลี้ยงชีพตนเอง เช่นลักษณะของระบบการผลิต เป็นฐานที่มีผลในการกำหนดลักษณะความคิดความเชื่อ และลักษณะสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งนักมาร์คซิสต์เรียกว่าโครงสร้างส่วนบน แต่เรื่องนี้ไม่ตายตัวแบบกลไก

3. การปลดแอกมนุษย์ (การสร้างสังคมนิยม) ต้องเป็นการกระทำของชนชั้นกรรมาชีพเอง และชนชั้นกรรมาชีพคือคนส่วนใหญ่ที่เป็นลูกจ้างทั้งหลายในระบบทุนนิยมปัจจุบัน ไม่ว่าจะทำงานในโรงงานหรือออฟฟิส

4. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาจากการกระทำของมนุษย์เอง ทั้ง ๆ ที่มนุษย์ไม่ได้เลือกจุดที่ตนเองเกิด

5. ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมมีพลังมหาศาลในการพัฒนาชีวิตมนุษย์ แต่ในขณะเดียวกันเป็นระบบที่มีข้อเสียมหาศาลเช่นกัน คือเป็นระบบที่มีการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากคนทำงานโดยคนกลุ่มน้อยที่เป็นนายทุน และเป็นระบบที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจเป็นประจำ ซึ่งนำความยากลำบากมาสู่คนส่วนใหญ่และสิ้นเปลืองพลังการผลิตในสังคม

6. รัฐเป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองในการกดขี่ชนชั้นอื่น ๆ รัฐปัจจุบันจึงเป็นคณะกรรมการเพื่อผลประโยชน์นายทุน และถ้าจะมีการสร้างสังคมที่มีเสรีภาพแท้ ชนชั้นกรรมาชีพจะต้องสร้างพรรคปฏิวัติเพื่อล้มรัฐนายทุน และสร้างรัฐกรรมาชีพแทน แต่เป้าหมายระยะยาวคือการยกเลิกชนชั้นและการปกครองแบบรัฐ

7. การกดขี่ทางเพศและการกดขี่ทางสีผิวหรือเชื้อชาติผูกพันกับระบบสังคมชนชั้น รัฐ และครอบครัว (ในกรณีการกดขี่ทางเพศ) ดังนั้นนักมาร์คซิสต์จะต้องต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีและต่อต้านการกดขี่ทางสีผิวหรือเชื้อชาติ และจะมองว่าการต่อสู้เพื่อปฏิวัติล้มระบบทุนนิยมจะช่วยปลดแอกผู้ถูกกดขี่ทุกประเภท

คาร์ล มาร์คซ์ และเฟรเดอริก เองเงิลส์ เขียนหนังสือ “แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์” ขึ้นในปี 1848 เพื่อสรุปจุดยืนสำคัญ ๆ ของลัทธิมาร์คซ์

ส่วนหนังสือ “ว่าด้วยทุน” สามเล่มของคาร์ล มาร์กซ์ เป็นผลงานชิ้นหลักทางเศรษฐศาสตร์ที่มีการวิจัระบบทุนนิยม งานเหล่านี้จะอธิบายถึงการขยายตัวของทุนนิยมไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์ และสาเหตุของวิกฤตในระบบทุนนิยมที่เกิดขึ้นเป็นประจำ การวิเคราะห์ดังกล่าวยังใช้ได้ทุกวันนี้และใช้ในการทำความเข้าใจกับสังคมไทยได้ด้วย

ลัทธิมาร์กซ์คือลัทธิที่เกิดขึ้นจากการสรุปแนวคิดและการต่อสู้ของมนุษย์ในอดีตเพื่อเปลี่ยนโลกในยุคปัจจุบัน การปฏิวัติรัสเซียปี 1917 เป็นการปฏิวัติที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิมาร์กซ์ แต่แนวคิดของพรรคคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ ทั่วโลกหลังจากที่สตาลินขึ้นมามีอำนาจในรัสเซียในปี 1928 เป็นแนวคิดที่ตรงข้ามกับลัทธิมาร์กซ์ ลัทธิสตาลินและลัทธิเหมาในจีนมีต้นกำเนิดจากความล้มเหลวของการปฏิวัติรัสเซียในปี 1928 ดังนั้นสังคมที่เรียกตัวเองว่า “คอมมิวนิสต์” ที่เรารู้จักกันตั้งแต่สมัยสตาลินเป็นระบบเผด็จการ “ทุนนิยมโดยรัฐ” (Cliff 1974) ไม่ใช่สังคมนิยมแบบมาร์คซิสต์

2.2 สองวิถึญญานแห่งสังคมนิยม

นักสังคมนิยมชาวสหรัฐชื่อ Hal Draper (ในหนังสือ Two Souls of Socialism –Draper 1996) อธิบายว่าแนวคิดสังคมนิยมมีสองรูปแบบหลักดังนี้คือ

1. สังคมนิยมจากเบื้องบน เช่น สังคมนิยมเพ้อฝัน (Utopian Socialism) ที่เป็นกระแสความคิดของคนชั้นสูงในฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 19 สังคมนิยมที่มาจากการสร้างเผด็จการของกลุ่มข้าราชการพรรคคอมมิวนิสต์ในจีนหรือรัสเซีย (ภายใต้เหมาและสตาลิน) หรือสังคมนิยมที่มาจากการกระทำของส.ส.พรรคสังคมนิยมในรัฐสภาทุนนิยมในยุโรป สังคมนิยมดังกล่าวเป็นสังคมนิยมประเภท “ทำนให้” ซึ่งในมุมมองลัทธิมาร์กซ์เป็นสังคมนิยมจอมปลอมเพราะสังคมนิยมเหมือนกับประชาธิปไตยหรือสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ ไม่มีใครยกให้ได้ ต้องมาจากการต่อสู้เรียกร้องของมวลชนเอง

บัดนี้สังคมนิยมจากเบื้องบนเข้าสู่วิกฤตเนื่องจากการล่มสลายของระบบทุนนิยมโดยรัฐในรัสเซียและจีนหลังปี 1989 และการที่แนวสังคมนิยมปฏิรูปในรัฐสภาล้มเหลวในยุโรปเมื่อระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเกิดวิกฤตเรื้อรัง พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยในเยอรมนีและพรรคแรงงานในอังกฤษและที่อื่น ๆ เช่น แสกนดิเนเวีย จึงหันมาอ้าง “แนวทางที่สาม” เพื่อยกเลิกรัฐสวัสดิการ ซึ่งเท่ากับการประนีประนอมกับแนวทุนนิยมตลาดเสรีของพวกเขาเสรีนิยมนั่นเอง

2. สังคมนิยมจากเบื้องล่าง เป็นสังคมนิยมที่สร้างโดยมวลชนกรรมาชีพเองร่วมกับขบวนการระดับยากจนโดยอาศัยการปฏิวัติล้มระบบทุนนิยมเพื่อสถาปนารัฐกรรมาชีพ และรัฐกรรมาชีพนี้ต้องมีกลไกควบคุมรัฐตามแนวประชาธิปไตยอย่างชัดเจน เช่น ต้องมีสภาคนงานในรูปแบบคอมมูนปารีส หรือสภาโซเวียตหลังการปฏิวัติรัสเซีย 1917 ที่มีการถอดถอนผู้แทนได้ทุกเมื่อ ในด้านเศรษฐกิจระบบสังคมนิยมแบบนี้จะมีการวางแผนการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของพลเมือง สังคมนิยมประเภทนี้คือสังคมนิยมแบบมาร์คซิสต์ และมีในโลกจริงเพียงสองครั้งคือในคอมมูนปารีสปี 1871 และในรัสเซียระหว่าง 1917 และ 1928 ก่อนที่สตาลินจะยึดอำนาจ

นักสังคมนิยมอย่างคาร์ล มาร์กซ์ มักจะไม่วาดภาพเจาะจงว่าสังคมนิยมจะมีรูปร่างลักษณะอย่างไร ทั้งนี้เพราะชาวมาร์คซิสต์เชื่อว่าสังคมนิยมต้องมาจากการกระทำของชนชั้นกรรมาชีพส่วนใหญ่เอง ไม่ใช่มาจากการวางแผนโดยคนคนเดียว หรือกลุ่มคนในวงแคบ ๆ

“การปลดแอกของชนชั้นกรรมาชีพจำเป็นต้องเป็นเรื่องของชนชั้นกรรมาชีพเองเท่านั้น”

(มาร์กซ์ กับ เองเงิลส์ ใน “แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์”

—ดู ใจ และคณะ ๒๕๔๕)

2.3 ต้นกำเนิดของลัทธิस्ताลินและลัทธิเหมา

ในหนังสือ “ประวัติศาสตร์โซเวียตสมัยเลนิน 1917-1924” ลัญชัย สุวัง-บุตร (๒๕๔๕) วาดภาพความพยายามของมนุษย์ธรรมดาที่จะสร้างระบบสังคมนิยมครั้งแรกในโลกท่ามกลางปัญหาของประเทศด้อยพัฒนาอย่างรัสเซียที่ได้รับความเสียหายจากสงครามโลก การสร้างสังคมนิยมของชาวบอลเชวิคเต็มไปด้วยอุปสรรคต่าง ๆ นานา ไม่ว่าจะเป็นความอ่อนแอของเศรษฐกิจ การต่อต้านจากฝ่ายอนุรักษนิยม ความขัดแย้งกับชาวนาผู้ประกอบการรายย่อย หรือการระดมกำลังทหารของประเทศทุนนิยมตะวันตกเพื่อทำลายรัฐกรรมาชีพแห่งแรก ซึ่งปัญหาเหล่านี้ถูกทำนายไว้ล่วงหน้าในทฤษฎีปฏิวัติถาวรของลีโอแนลทรอตสกี ที่เขียนในปี 1905 (ดู ใจ และคณะ ๒๕๔๒: 127)

“ประวัติศาสตร์โซเวียตสมัยเลนิน 1917-1924” เป็นหนังสือที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่ถูกละเลยโดยพรรคคอมมิวนิสต์ไทยในอดีต นอกจากการฉายภาพบทบาทสำคัญของตรอตสกีในการนำการปฏิวัติร่วมกับเลนินแล้ว ยังมีรายละเอียดเกี่ยวกับ “วิทยานิพนธ์เดือนเมษายน 1917” ของเลนิน ซึ่งเป็นบทความที่เสนอว่าควรมีการปฏิวัติสังคมนิยมในรัสเซียโดยไม่ผ่านขั้นตอนการปฏิวัติ “ประชาธิปไตยประชาธิปไตย” (ขั้นตอนประชาธิปไตยทุนนิยม) ในข้อเสนอนี้เอง เลนินหันมาเห็นด้วยกับทฤษฎีปฏิวัติถาวรของตรอตสกีเพื่อนำการปฏิวัติรัสเซียไปสู่สังคมนิยมในเดือนตุลาคม 1917 จะสังเกตได้ว่าในงานของพ.ค.ท. ไม่มีการกล่าวถึง “วิทยานิพนธ์เดือนเมษายน” ของเลนิน เพราะขัดแย้งกับแนวस्ताลิน-เหมา ของ พ.ค.ท. ที่ต้องการสร้างแนวร่วมกับนายทุน “รักชาติไทย” เพื่อสร้างประชาธิปไตยทุนนิยมหรือ “ประชาธิปไตยประชาธิปไตย”

หลังจากการปฏิวัติแค่ 9 ปี ลักษณะความก้าวหน้าและเสรีภาพต่าง ๆ ของสังคมนิยมในรัสเซียได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งตรงข้ามอย่างสิ้นเชิง สาเหตุคือการขึ้นมาของस्ताลิน ลัทธิस्ताลินเกิดขึ้นในรัสเซียได้อย่างไร?

วิกเตอร์ แชร์จ นักอนาธิปไตยในรัสเซียที่อิสระจากพรรคบอลเชวิค สรุปว่า

Trotsky

“มีคนพูดบ่อยว่าในนโยบายของบอลเชวิคมีเชื้อของลัทธิสตาลินดำรงอยู่ตั้งแต่แรก ผมไม่ขอเถียง แต่ในนโยบายบอลเชวิคยุคแรกมีเชื้ออื่นอีกมากมายเต็มไปหมด และทุกคนที่ผ่านประสบการณ์อันน่าตื่นเต้นตื่นตัวของชัยชนะในการปฏิวัติปีแรก ๆ ไม่ควรลืมสิ่งนี้ การพิพากษาชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหลังจากที่เขาตายไปแล้ว โดยนำเชื้อโรคที่นำไปสู่ความตายของเขามาบรรยายลักษณะชีวิตทั้งหมดของเขา นั้นเป็นเรื่องฉลาดหรือไม่?” (Victor Serge 1967: xv) และอาเลคส์ คาลินิคอส อธิบายเสริมว่าประเด็นสำคัญในการพิจารณาการขึ้นมากของเผด็จการสตาลินและลัทธิสตาลินคือบริบททางเศรษฐศาสตร์การเมืองและประวัติศาสตร์ในช่วงต้นทศวรรษที่ 20 หลังการปฏิวัติ 1917 โดยเฉพาะความล้มเหลวของการปฏิวัติสังคมนิยมในเยอรมนีและความอ่อนแอของเศรษฐกิจรัสเซีย ซึ่งเป็นผลจากสงครามต่าง ๆ และมีผลต่อเนื่องไปสู่การอ่อนตัวของพลังชนชั้นกรรมาชีพในการปกป้องระบบสังคมนิยมจากกลุ่มข้าราชการแดง (Callinicos 1991: 25)

ผู้นำการปฏิวัติรัสเซียในปี 1917 เช่นเลนินกับทรอตสกี ทราบดีว่าการปฏิวัติในประเทศด้อยพัฒนาอย่างรัสเซีย จำต้องอาศัยการขยายการปฏิวัติไปสู่ประเทศพัฒนาในยุโรปตะวันตกเพื่อที่จะนำพลังการผลิตที่ก้าวหน้ากว่ามาสร้างสังคมนิยม เลนินเสนอว่า “ถ้าไม่มีการปฏิวัติในประเทศเยอรมัน การปฏิวัติของเราต้องล้มเหลวแน่นอน” สาเหตุที่ต้องล้มเหลวแน่นอนก็เพราะระบบทุนนิยมเป็นระบบโลก ถ้าจะเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งของโลกเป็นสังคมนิยมก็ย่อมจะมีความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับทุนนิยมส่วนที่เหลือจนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชนะ การสร้างสังคมนิยมในความเห็นของนักมาร์คซิสต์ไม่ใช่การสร้างระบบใหม่ภายในขอบเขตของชาติเดียว แต่เป็นการต่อสู้ของชนชั้นกรรมาชีพทั่วโลกกับระบบทุนนิยมโลก

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการปฏิวัติรัสเซียขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการแพร่หลายการปฏิวัติในระดับสากล ซึ่งในที่สุดก็แพร่หลายไม่สำเร็จ จึงเป็นเหตุให้สังคมนิยมในรัสเซียเกิดวิกฤติการณ์ในปี 1921-1922 โดยที่เลนินได้ให้ข้อสังเกตว่า “สงครามโลกและสงครามกลางเมืองรวมทั้ง

ความยากจนต่าง ๆ นานาทำให้ชนชั้นกรรมาชีพในประเทศเราหายไป” และ เลนินยอมรับต่อไปว่า “รัฐของเราเป็นรัฐชนชั้นกรรมาชีพที่ถูกแปรรูปเพี้ยนไปเป็น รัฐราชการ”

ตัวเลขทางเศรษฐกิจที่แสดงให้เห็นว่าสังคมรัสเซียเข้าสู่วิกฤติการณ์ที่ ร้ายแรงหลังการสู้รบในสงครามกลางเมืองมีดังนี้ (1) ระหว่าง 1918 กับ 1921 ประชากรรัสเซียตายเพราะสงคราม 4 ล้านคน และอีก 9 ล้านคนตายจากโรค ระบาดและการอดอาหาร (2) จำนวนชนชั้นกรรมาชีพในรัสเซียตกต่ำลงถึง 43 % ของจำนวนทั้งหมดก่อนสงครามเนื่องจากปัญหาในระบบการผลิต ซึ่ง ทำให้คนตกงานและจำเป็นต้องกลับชนบท นอกจากนี้แล้วมีจำนวนหนึ่งที่อยู่ อดอาหารตายหรือล้มตายในสงคราม

อิทธิพลของกลุ่มข้าราชการใหม่ที่อยู่ภายใต้การนำของสตาลินที่ขึ้นมา แทนที่อำนาจชนชั้นกรรมาชีพจะเห็นได้จากสถิติเจ้าหน้าที่พรรคคอมมิวนิสต์ในยุคนี้ มีเจ้าหน้าที่พรรคที่เป็นคนงานในโรงงานเพียง 10 % และเป็นข้าราชการพลเรือน หรือทหารถึง 80 % นอกจากนี้แล้ว ผู้จัดการและฝ่ายบริหารในโรงงาน อุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เคยเป็นคนงานธรรมดา 65 % ในปี 1922 ได้ลดเหลือแค่ 36 % ในปีต่อไป

ดังนั้นการขึ้นมาของสตาลินและลัทธิสตาลิน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไข ทฤษฎีมาร์คส์ให้รับใช้ชนชั้นปกครองใหม่ที่เป็นกลุ่ม “ข้าราชการแดงของพรรค คอมมิวนิสต์” มีสาเหตุหลักมาจากความพ่ายแพ้ของการปฏิวัติ ไม่ได้เกิดจาก ลักษณะของบุคคลที่เป็นผู้นำแต่อย่างใด ชนชั้นปกครองใหม่ของรัสเซียต้องการ สร้างเสถียรภาพของเผด็จการเหนือชนชั้นกรรมาชีพที่ตนเองสถาปนาขึ้นมาบน ศพของการปฏิวัติรัสเซีย และเสถียรภาพดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเปิดทางไปสู่การ ขูดรีดแรงงานอย่างหนักเพื่อสร้างอาวุธแข่งกับตะวันตก นี่คือนิยามระบบใหม่ ที่โทนี คลิฟเรียกว่า “ทุนนิยมโดยรัฐ” หรือ State Capitalism (ดู Cliff 1974 และ ใจ และคณะ ๒๕๔๒: 155)

ในขณะที่สตาลินและพรรคพวก (ซึ่งในจีนคนที่เด่นที่สุดคือเหมา เจ๋อตง) ตั้งเป้าพัฒนาประเทศด้วยระบบทุนนิยมโดยรัฐ ผ่านการสร้างความชอบธรรมจากการใช้ศัพท์และภาษาของมาร์คซิสต์ที่ปราศจากเนื้อหาจริง ผู้ที่ต่อสู้เพื่อปกป้องแนวมาร์คซิสต์ดั้งเดิมที่สำคัญที่สุดคือตรอทสกี ดังนั้นแนวคิดของตรอทสกีเป็นแนวคิดสำคัญที่สามารถพาเรากลับไปหามาร์คส์ เองเกิลส์ เลนิน และคนอื่น ๆ ที่เป็นมาร์คซิสต์เดิมในยุคปัจจุบันได้

2.4 การแก้ไขลัทธิมาร์คส์-เลนินโดยสตาลินในยุคภายหลังการปฏิวัติ 1917

การแก้ไขทฤษฎีหรือแนวความคิดไม่ใช่สิ่งผิดในตัวเองเหมือนกับที่สายสตาลิน-เหมา-พ.ค.ท. เสนอเป็นประจำเวลาใช้คำดำเรื่อง “ลัทธิแก้” การแก้ไขอะไรอาจทำให้ดีขึ้นหรือเลวลงก็ได้ เราควรพิจารณาว่าสิ่งที่แก้ไขไปสอดคล้องกับผลประโยชน์ใครมากกว่า ลัทธิสตาลินเป็นลัทธิที่แตกต่างจากลัทธิมาร์คส์-เลนินอย่างสิ้นเชิงโดยมีการแก้ไขประเด็นสำคัญ ๆ เพื่อสอดคล้องกับเผด็จการข้าราชการแดงดังนี้

สตาลินสร้างศาสนาใหม่ของรัฐ

สตาลินเปลี่ยนความคิดของมาร์คส์กับเลนินจากวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการถกเถียงกันบนพื้นฐานเหตุผลมาเป็นศาสนาของรัฐที่ทุกคนต้องท่องจำโดยปราศจากเนื้อหา ในขณะที่เดียวกันมีการสร้างเลนินขึ้นมาเป็นพระเจ้าและสร้างคำสั่งของสตาลินเป็นคัมภีร์

สตาลินตั้งทฤษฎี “สังคมนิยมในประเทศเดียว”

ทฤษฎีนี้ประกาศใช้ในปี 1924 แต่ก่อนหน้านั้น มาร์คส์ เองเกิลส์ และเลนิน เสนอมาตลอดว่าสังคมนิยมเป็นระบบที่ต้องสร้างขึ้นในรูปแบบสากลและสร้างในประเทศเดียวไม่ได้ ทฤษฎีสังคมนิยมในประเทศเดียวของสตาลินเป็นทฤษฎีที่ตั้งขึ้นมาเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงนโยบายใหม่ของสตาลิน คือนโยบายที่เน้นการสร้างชาติและฐานอำนาจของกลุ่มข้าราชการในรัสเซียโดยไม่

คำนึงถึงผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพรัสเซียและชนชั้นกรรมาชีพสากลเลย

สตาลินแก้ไขทฤษฎีมาร์คซ์ โดยลดความสำคัญของชนชั้นกรรมาชีพ และเพิ่มประเด็นชาตินิยม

แนวคิดสตาลินเสนอว่า ชนชั้นกรรมาชีพ ชาวนา และนายทุนชาติ เป็นชนชั้นเดียวกันที่เรียกว่า “ประชาชน” แต่เดิมไม่ว่าจะเป็นมาร์คซ์ เองเกิลส์ เลนิน ตรอตสกี โรซา ลัคแซมเบอร์ค หรือกรัมสกี นักคิดสายมาร์คซิสต์ทั้งหมดมักจะเห็นว่าชนชั้นกรรมาชีพเป็นชนชั้นที่ไร้ปัจจัยการผลิตในระบบทุนนิยม ซึ่งต่างจากชาวนาที่เป็นชนชั้นจากยุคก่อนทุนนิยมที่อาจมีที่ดินของตนเองอยู่บ้าง มาร์คซ์เคยเรียกชาวนาว่าเป็นชนชั้นที่รวมตัวกันยากเหมือนมันฝรั่งในกระสอบ ขณะที่เลนินเคยชี้ให้เห็นถึงความผิดพลาดของกลุ่มการเมืองบางกลุ่ม ที่หวังอาศัยชาวนาเป็นชนชั้นหลักในการเปลี่ยนสังคมของประเทศด้อยพัฒนา แต่สตาลินต้องการลดการต่อสู้ทางชนชั้นของชนชั้นกรรมาชีพ และเพิ่มความชอบธรรมของเผด็จการข้าราชการภายใต้การนำของตน พร้อมทั้งต้องการเสนอว่ารัฐบาลของสตาลินเป็นตัวแทนของประชาชนทั้งหมด สตาลินจึงเริ่มต้นเสนอว่าชาวนาและกรรมาชีพคือชนชั้นเดียวกันที่เรียกว่า “ประชาชน”

นอกจากนี้การเน้นลัทธิชาตินิยมของสายสตาลินกระทำไปเพื่อลดการต่อสู้ทางชนชั้นภายในประเทศ เนื่องจากเผด็จการสตาลินต้องการที่จะพัฒนาประเทศรัสเซียเพื่อแข่งขันกับมหาอำนาจตะวันตกโดยที่ไม่ต้องการให้ความขัดแย้งทางชนชั้นภายในประเทศมาเป็นอุปสรรคในการขูดรีดชนชั้นกรรมาชีพ สตาลินจึงเน้นความสำคัญของประเทศชาติเหนือสิ่งอื่นเพื่อชักจูงให้คนเข้าใจว่าทุกคนในรัสเซียมีผลประโยชน์ร่วมกัน

สตาลินแปรรูปความคิดเลนินเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์ในโลกที่สามกับขบวนการกู้เอกราชของกลุ่มนายทุนในประเทศต่าง ๆ เลนินเคยเสนอในสมัชชาครั้งที่ 2 ขององค์กรสากลที่สามว่า พรรคคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ ควรสนับสนุนการต่อสู้ของขบวนการกู้ชาติที่ต่อสู้กับประเทศล่าอาณานิคม

นิคมตะวันตก เพราะเป็นการต่อสู้กับระบบทุนนิยมตะวันตกรูปแบบหนึ่ง นอกจากนี้เลนินเสนอว่าพรรคคอมมิวนิสต์ควรสร้างแนวร่วมชั่วคราวกับ ขบวนการกู้เอกราชต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานมาจากชนชั้นนายทุนของประเทศอาณานิคม แต่เลนินเตือนว่าควรปกป้องเอกภาพของแนวพรรคคอมมิวนิสต์และผลประโยชน์ชนชั้นกรรมาชีพตลอดเวลา และไม่ควรรยอมสลายตัวเข้าไปอยู่ในกลุ่ม ขบวนการกู้ชาติภายใต้การนำของนายทุนเป็นอันขาด ในขณะที่สตาลินกลับเสนอว่าแนวร่วมที่ทำกับขบวนการกู้เอกราชควรเป็นแนวร่วมถาวรไม่ใช่แนวร่วมเฉพาะกาล จึงมีคำสั่งให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนสลายตัวเข้าไปอยู่ในพรรคก๊กมินตั๋งซึ่งเป็น พรรคของนายทุนชาตินิยมจีน ซึ่งสาเหตุที่แก้ไขแนวคิดเลนินก็เพื่อที่จะแสวงหา แนวร่วมในเวทีระหว่างประเทศที่กว้างที่สุดเพื่อปกป้องเสถียรภาพของรัสเซีย โดยถือว่าสำคัญกว่าผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพสากลหรือชนชั้นกรรมาชีพจีน

ในประเทศที่พัฒนาแล้ว สตาลินมีความเห็นว่าพรรคคอมมิวนิสต์ควร จะสร้างแนวร่วมกับพรรคการเมืองนายทุน เพื่อไม่ให้พรรคเหล่านั้นมองรัฐบาล รัสเซียเป็นศัตรูเช่นเดียวกัน นโยบายนี้คือที่มาของ “แนวร่วมระหว่างชนชั้น” (Popular Front) ที่พรรคคอมมิวนิสต์ทั่วโลกนิยมใช้ในการเลือกกันชนชั้นปก- ครอง ไม่ว่าจะเป็นอินโดนีเซียในสมัยซูการ์โน อียิปต์ในสมัยนาเซอร์ อิตาลีใน กลางทศวรรษ 1970 หรือในกรณีที่พ.ค.ท.เคยฝันจะสร้างแนวร่วมกับจอมพลป. และจอมพลสฤษดิ์

เหมาเจ๋อตุงนำความคิดสตาลินไปใช้ในการปฏิวัติชาวนา

ในประเทศจีนพรรคคอมมิวนิสต์จีนเคยเล็งเห็นว่าชนชั้นกรรมาชีพเป็นชน ชั้นหลักในการปฏิวัติโดยที่เหมาเจ๋อตุงผู้นำพรรคเองก็เคยทำงานในหมู่กรรมกร แต่หลังจากที่สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนสลายตัวเข้าไปในพรรคก๊กมินตั๋ง ผู้นำ ฝ่ายขวาของก๊กมินตั๋งได้จัดการกวาดล้างปราบปรามฆ่าพวกคอมมิวนิสต์ในเมือง ต่าง ๆ เหมาจึงต้องหนีไปทำการสู้รบในชนบทแทน โดยอ้างว่าการสู้รบในชนบท โดยใช้ชาวนาเป็นหลักเหมาะ กับสภาพสังคมจีนที่มีชาวนาเป็นคนส่วนใหญ่ เหมา ใช้ข้ออ้างนี้ทั้ง ๆ ที่รัสเซียในปี 1917 ก็เป็นสังคมที่มีชาวนาเป็นคนส่วนใหญ่

และเลินเน้นความสำคัญของชนชั้นกรรมาชีพมาตลอด การที่ชาวคอมมิวนิสต์ในเมืองจีนถูกเจียงไคเช็คฆ่าตายในช่วง 1926-1927 ก็เพราะข้อผิดพลาดของนโยบายสตาลินแต่แรกๆที่เสนอให้พรรคคอมมิวนิสต์สลายตัวเข้าไปอยู่ในพรรคก๊กมินตั๋ง และสาเหตุหนึ่งที่ช่วยให้เหมาสามารถอ้างว่าชาวนาควรเป็นชนชั้นหลักในการต่อสู้ ก็เพราะสตาลินเคยลดความสำคัญของชนชั้นกรรมาชีพและให้คำจำกัดความว่า “ชาวนาอาจอยู่ในชนชั้นเดียวกับชนชั้นกรรมาชีพได้”

ลัทธิสตาลินถือได้ว่าเป็นลัทธิที่สร้างขึ้นจากการปฏิวัติซ้อนที่ทำลายการปฏิวัติสังคมนิยมรัสเซีย เราต้องเข้าใจว่าลัทธิสตาลินเป็นลัทธิปฏิบัติและอนุรักษนิยมชนิดหนึ่งที่ตรงข้ามกับลัทธิมาร์กซ์และลัทธินี้มีอิทธิพลครอบงำการทำงานของนักต่อสู้ในประเทศไทยหลายรุ่นจากยุคสมัยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยถึงยุคนักเคลื่อนไหว “กู่ชาติ” ทุกวันนี้

สรุปความแตกต่างระหว่างความคิดมาร์กซ์/เลนินกับความคิดของสตาลิน/เหมา

มาร์กซ์/เลนิน	สตาลิน/เหมา
1. ลัทธิตามหลักแนวคิดวิทยาศาสตร์ที่เกิดจากการถกเถียง	1. ลัทธิตามคำสั่งผู้นำแบบศาสนาของรัฐจากบนลงล่าง
2. สังคมนิยมต้องสร้างเป็นระบบสากล	2. “สังคมนิยม” สร้างในประเทศเดียวได้และไม่ต้องเป็นการกระทำของชนชั้นกรรมาชีพ
3. ชนชั้นกรรมาชีพจำกัดไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นผู้ไร้ปัจจัยการผลิต	3. ชนชั้นกรรมาชีพเป็นคนชั้นล่างทั้งหมดซึ่งอาจรวมถึงชาวนาด้วย
4. สากลนิยม-เน้นความสามัคคีของชนชั้นกรรมาชีพทั่วโลก	4. ชาตินิยม-ลดความขัดแย้งทางชนชั้นภายในประเทศ
5. รัฐสังคมนิยมเป็นเครื่องมือกดขี่ชนชั้นนายทุนและเป็นเครื่องมือชั่วคราวในการสร้างสังคมนิยม	5. รัฐเป็นสถาบันถาวรและใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ(รัฐนิยม)ผ่านการกดขี่ขูดรีด
6. ชนชั้นกรรมาชีพควรเป็นอิสระและควรต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ตนเอง	6. ส่งเสริมแนวร่วมระหว่างชนชั้นกรรมาชีพและนายทุน
7. ประชาธิปไตยสูงสุดภายใต้อำนาจของชนชั้นกรรมาชีพโดยผ่านสภากรรมาชีพและองค์กรอื่น ๆ	7. เผด็จการของพรรคคอมมิวนิสต์ที่กดขี่ชนชั้นกรรมาชีพในนามของชนชั้นกรรมาชีพ
8. ชาวนาสรางสังคมนิยมไม่ได้	8. ชาวนาสราง “สังคมนิยม” ได้

ความสำคัญของแนวคิดตรอทสกีสำหรับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน

แนวความคิดตรอทสกี ซึ่งในปัจจุบันจะพบในรูปธรรมในกลุ่มประชาธิปไตยแรงงาน (ตัวแทนในไทยของสากล I.S.T.) เป็นแนวที่พยายามรื้อฟื้นความคิดมาร์กซิสต์ดั้งเดิมจากการเบี่ยงเบนของสายสตาลิน-เหมา-พ.ค.ท.ที่ล่มสลายไปแล้ว ในยุคปัจจุบันท่ามกลางวิกฤตเรื้อรังของระบบทุนนิยมโลก ท่ามกลางสภาพสงครามจักรวรรดินิยม และท่ามกลางวิกฤตแห่งศรัทธาในเสรีนิยม

คนจำนวนมากทั่วโลกกำลังหันมาพิจารณาแนวมาร์คซิสต์ในฐานะที่เป็นหนึ่งในหลายแนวที่แข่งขันช่วงชิงการครองใจผู้ที่ต่อต้านทุนนิยม จากการศึกษาประวัติศาสตร์เราสรุปได้ว่าถ้าไม่มีตรอทสกีและองค์กรทางการเมืองที่สืบทอดความคิดของเขา เช่นสากลที่สี่ หรือสากล I.S.T. การรื้อฟื้นแนวมาร์คซิสต์และการอธิบายข้อผิดพลาดและปัญหาของการปฏิวัติรัสเซียจะยากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ กระแสการรื้อฟื้นแนวมาร์คซิสต์ในยุคนี้ไม่ใช่ความฝันเพื่อเจ้าของฝ่ายซ้ายตกขอบ แม้แต่วารสารฝ่ายขวาหรือกระแสหลักอย่างเช่นวารสาร *The Economist* ของอังกฤษยังยอมรับว่ามาร์คซ์เป็นผู้วิเคราะห์ระบบทุนนิยมที่สำคัญยิ่งและยังไม่ล้าสมัยในหลายประเด็น (*The Economist*, 21/12/02: 17)

ในกรณีไทย ลัทธิมาร์คซ์ที่สืบทอดมรดกจากตรอทสกี สามารถวิเคราะห์ต้นเหตุหลักของวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2539 ที่เลยเกินคำอธิบายตื่นขึ้นและเฉพาะเจาะจงแบบคับแคบของกระแสอื่น ที่มองว่าวิกฤตมาจากการกินกำไร ความโปร่งใส การไม่รู้จักควบคุมการลงทุน การละเลยภาคเกษตร ลัทธิบริโภคนิยม หรือการจงใจทำลายเศรษฐกิจไทยโดยสหรัฐ เพราะแนวเหล่านี้ล้วนแต่ไม่สามารถอธิบายพร้อม ๆ กันได้ว่าทำไมขณะนี้ประเทศพัฒนา 20 ประเทศ ซึ่งมีผลผลิตมวลรวมถึง 60% ของเศรษฐกิจโลก อยู่ในภาวะวิกฤต จะเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นแนวเสรีนิยม แนวรัฐนิยม แนวชุมชน หรือแนวภูษาคติ ไม่มีแนวใดวิเคราะห์ภาพรวมของปัญหาเศรษฐกิจโลกได้ มีแนวมาร์คซิสต์เท่านั้นที่อธิบายว่ากลไกตลาดของทุนนิยมนำไปสู่การผลิตล้นเกิน และแนวโน้มในการลดลงของอัตรากำไร ซึ่งทำให้เกิดการชะลอการลงทุน การปันหุ้นแบบฟองสบู่ และการหดตัวของเศรษฐกิจ (ใจ และคณะ ๒๕๔๓: 191)

ท่ามกลางการต่อสู้ของภาคประชาชนไทยในยุคนี้ กระแสคิดหลักคือแนวอนาธิปไตยและแนวประชาสังคม ทั้งสองแนวนี้นับถือหลักการจัดตั้งพรรคของกรรมาชีพและชาวนายากจน และแนวประชาสังคมปฏิเสธการมองปัญหาแบบชนชั้น ซึ่งรวมไปถึงการพยายามแยกแยะแนวคิดต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในสังคมว่ารับใช้ชนชั้นไหน ดังนั้นภาคประชาชนไทยจึงทั้งอ่อนแอในการจัดตั้ง และ

ปัญญาอ่อนทางทฤษฎี ความอ่อนแอดังกล่าวมีผลทำให้ฝ่ายเราปรับแนวคิดเสรีนิยมมาโดยไม่รู้ตัว เช่น ในเรื่องการเชิดชูรัฐธรรมนูญใหม่ “ฉบับสถาบันพระปกเกล้า” หรือในเรื่องการยอมรับแนวคิดเสรีนิยมที่เป็นศัตรูกับคนจน เช่นในเรื่อง “ประสิทธิภาพ” ของกลไกตลาด การลดบทบาทรัฐ และการเพิ่มบทบาทของรัฐกิจเอกชน เป็นต้น (ดูงานของ วาณี ๒๕๕๒) นอกจากนี้แนวอนาธิปไตยและประชาสังคมปฏิเสธการสร้างพรรคของฝ่ายเราในขณะที่มักตั้งความหวังเต็ม ๆ ในพรรคนายทุนอย่างไทยรักไทย ที่เอาใจคนจน แต่ในที่สุดก็ต้องผิดหวังจนกว่าจะหาอัศวินม้าขาวคนใหม่

แนวมาร์คซิสต์เสนอว่าฝ่ายเราควรจัดตั้งภายใต้ชุดความคิดของคนชั้นล่างที่มีเอกภาพเพื่อนำตนเองจากล่างสู่บน และความคิดมาร์คซิสต์สายตรอทสกีสามารถช่วยให้เราหลีกเลี่ยงข้อเสียต่าง ๆ นานาที่มาจากองค์กรแนวสตาลินในอดีตอย่างพ.ค.ท.ที่ใด ๆ ก็ล้วน

หนังสืออ้างอิง

ภาษาไทย

- ใจ อึ้งภากรณ์, และคณะ. ๒๕๔๒. *อะไรนะลัทธิมาร์คซ์ เล่ม ๑*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน.
- ใจ อึ้งภากรณ์, และคณะ. ๒๕๔๓. *การเมืองไทยในทัศนะลัทธิมาร์คซ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน.
- ใจ อึ้งภากรณ์, และคณะ. ๒๕๔๕. *อะไรนะลัทธิมาร์คซ์ เล่ม ๒*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน.
- ใจ อึ้งภากรณ์, สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ, และคณะ. ๒๕๔๔. *อาชญากรรมรัฐในวิกฤตการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการรับข้อมูลและสืบพยานเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. ๒๕๔๐. *ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่, ขบวนการเคลื่อนไหวประชาสังคมในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ราณี หัสสร้างชี. ๒๕๔๒. บทบาทขององค์การพัฒนาเอกชนกับประชาสังคมในช่วงการเปลี่ยนแปลง. ใน *เอ็นจีโอ 2000. เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน)*, 11. นครศรีฯ เพ็ชรประเสริฐ, บก.
- สัณชัย สุวัจนุต. ๒๕๔๕. *ประวัติศาสตร์โซเวียตสมัยเลนิน 1917-1924*. กรุงเทพฯ: คักติโสภาการพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ

- Birchall, I. H. 1974. *Workers against the monolith. Communist parties since 1943*. London: Pluto Press.
- Bircham, E., and J. Charlton, eds. 2001. *Anti-Capitalism. A guide to the movement*. London: Bookmarks.
- Blakey, C.D. 2001. To what extent does the continued growth of S.U.D. reflect the resurgence of the Left radicalism in

- France? M.A. thesis. Oxford Brookes University, U.K.
- Callinicos, A. 1991. *The revenge of history. Marxism and the Eastern European revolutions*. Cambridge, UK.: Polity Press.
- Clarke, Gerard. 1998. *The politics of N.G.O.s in South-East Asia. Participation and protest in the Philippines*. London, New York: Routledge.
- Cliff, Tony. 1974. *State capitalism in Russia*. London: Pluto Press.
- ภาษาไทยดู ใจ อึ้งภากรณ์. ๒๕๔๒. *อะไรระลัทธิมาร์คส์ เล่ม ๑*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน. หน้า 155.
- Draper, Hal. 1996. *The two souls of socialism*. London: Bookmarks.
- Ferguson, I., M. Lavalette, and G. Mooney, 2000. *Rethinking welfare. A critical perspective*. London: SAGE publications.
- Forgacs, D., ed. 1999. *The Antonio Gramsci reader. Selected writings 1916-1935*. London: Lawrence & Wishart.
- ภาษาไทยดู ใจ อึ้งภากรณ์, และคณะ. ๒๕๔๕. *อะไรระลัทธิมาร์คส์ เล่ม ๒*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน. หน้า 212.
- Harman, C. 1988. *The fire last time: 1968 and after*. London: Bookmarks.
- Klein, Naomi. 1999. *No logo*. U.S.A.: Picador.
- Klein, Naomi. 2002. Revolt of the wronged. *Guardian Weekly* [U.K.], April 4-10: 11.
- Luxemburg, Rosa. 1906/1986. *The mass strike*. London: Bookmarks.
- ภาษาไทยดู ใจ อึ้งภากรณ์, และคณะ. ๒๕๔๕. *อะไรระลัทธิมาร์คส์ เล่ม ๒*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน. หน้า 58.
- Marx, K. 1847/1995. *The poverty of philosophy*. New York: Prometheus Books.
- Moody, K. 1997. *Workers in a lean world*. London: Verso.

- Serge, V. 1967. *Memoirs of a revolutionary 1901-1941*. Oxford: Oxford University Press.
- The Economist*. 2002. Marx after Communism. December 21, 2002.: 17.
- Tarrow, S. 1999. *Power in movement. Social movements and contentious politics*. U.K.: Cambridge University Press.
- Trotsky, L. 1921/1983. The relationship between economic crises, booms and strikes. *International Socialist Journal*, No. 20: 132-140. Published by the Socialist Workers Party, U.K. ภาษาไทยดู ใจ อึ้งภากรณ์, และคณะ. ๒๕๔๕. *อะไรนะ ลัทธิมาร์คส์ เล่ม ๒*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน. หน้า 69.
- Ungpakorn, J. G. 1997. *The struggle for democracy and social justice in Thailand*. Bangkok: Arom Pongpangan Foundation. ภาษาไทยดู ใจ อึ้งภากรณ์, และคณะ. ๒๕๔๓. *การเมืองไทยในทัศนะลัทธิมาร์คส์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน.
- Ungpakorn, J. G. 2001. The political economy of class struggle in modern Thailand. *Historical Materialism*, No.8: 153-184. ภาษาไทยดู ใจ อึ้งภากรณ์, และคณะ. ๒๕๔๓. *การเมืองไทยในทัศนะลัทธิมาร์คส์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน.